

Pregledni rad

UDK 371.3::81'243

DOI 10.7251/SVR1612307K

KOMUNIKATIVNI PRISTUP NASTAVI STRANOG JEZIKA NASUPROT GRAMATIČKO PREVODNOM METODU

Mr Čedomir P. Knežević¹

Pedagoški fakultet, Nezavisni Univerzitet Banja Luka

Apstrakt: Cilj ovog rada je ukazati studentima stranog jezika, kao i budućim nastavnicima, prvenstveno na suvremeni pristup nastavi stranog jezika. Kao što ćemo pokazati u ovom radu, komunikativni pristup omogućava nesmetanu komunikaciju, aktivan prijenos i razmjenu informacija. U samom poređenju ova dva različita pristupa nastavi stranog jezika, upotrebom istorijske metode, prikazat ćemo prvenstveno ishod odnosno rezultat svakog pristupa pojedinačno i njegove implikacije na upotrebnu vrijednost stranog jezika koji se uči.

Ključne riječi: *komunikativni pristup, komunikacija, učenik, nastavnik*

UVOD

Vjekovima je postojalo samo nekoliko teorijskih osnova na kojima se mogla izučavati pa time i zasnivati nastava stranog jezika. U zapadnoj civilizaciji, učenje stranog jezika u školama je bilo sinonim za učenje grčkog ili latinskog jezika. Latinski se učio na način pod kojim danas nazivamo Klasični Metod: fokusiranje na gramatička pravila, pamćenje vokabulara/rječi, raznih konjugacija i deklinacija, prevođenje tekstova, rad pismenih vježbi. Kako su se u osamnaestom i devetnaestom vijeku počeli izučavati i drugi jezici, način na koji se učio latinski jezik postaje mjerodavan i kao pravac i kao način učenja i shvatanja stranog jezika. Malo pažnje se posvećivalo učenju usmenih vještina vezanih za savladavanje stranog jezika. Ovo se dešavalo zato jer strani jezik nije primarno učen zbog prenosa informacija i komunikacije, kao što je to danas, nego zbog toga da bi se neko smatrao „obrazovanim“, ili u najboljem slučaju da bi se moglo čitati na stranom jeziku. Iz razloga što je bilo vrlo malo istraživanja na području usvajanja stranog jezika, strani jezici su učeni kao i svi drugi predmeti u školama.

¹ Profesor engleskog jezika, e-mail: cedo_nina@yahoo.com

GRAMATIČKO PREVODNI METOD

U devetnaestom vijeku Klasični metod postaje poznat kao Gramatičko Prevodni Metod. Malo je bilo razlika od prethodnih načina usvajanja stranog jezika koji se sretao u školama u ranijem periodu. Ali početkom dvadesetog vijeka ovaj metod nezadrživo počinje da se kreće ka reformama u svojim osnovnim shvatanjima nastave stranog jezika i upotrebe stranog jezika van učionice.

Gramatički metod se uglavnom bavio strukturalnim aspektima jezika odnosno gramatičkim sistemom jezika, opisujući načine na koje se lingvistički elementi mogu kombinovati. Na primjer, akcenat se stavlja na opisivanje načina tvorbe pasiva „The window has been broken“, dok je tvorba aktiva „Somebody has broken the window“ kao i njegova upotreba u komunikaciji u drugom planu. Uspješan narator nije onaj koji uspješno operiše pravilima unutar jezika, već je to najčešće osoba koja uspješno manipuliše kompletnom situacijom u kojoj se nađe. Uspješan narator kvalitetno održava komunikaciju sa sagovornikom (ili više njih), te uspješno odabire strukturalne aspekte jezika potrebne za uspješan prenos informacije i koristi ih u komunikaciji. Učenici koji uče strani jezik izloženi su situacijama koje pružaju uslove za razvijanje jezičkih vještina, i to tako da akcenat bude na svakodnevnim temama za komunikaciju (niži nivo), pa do stavljanja akcenta na stručni vokabular vezan za određene oblasti ili sklonosti učenika. Ali sve dok su ove mogućnosti ograničene, kao u gramatičkom metodu, usvajanje stranog jezika se neće odvijati na odgovarajući način.

Marianne Celce-Murcia navodi glavne karakteristike ovog metoda²:

1. razredu se predaje na maternjem jeziku, uz malu upotrebu ciljnog jezika koji su proučava,
2. većina vokabulara se uči pamćenjem velikih grupa izolovanih riječi (ne u kontekstu daju se dugačka objašnjenja vezana za gramatička pravila i elemente,
3. gramatika je pružala pravila potrebna za spajanje riječi u rečenicama, uputstva su bila usmjerena na formu i sprezanje određenih riječi,
4. rano se počinje sa čitanjem teških klasičnih tekstova (književnih)
5. malo pažnje se poklanja sadržaju teksta, koji se opet posmatra kao vježba u svrhu gramatičke analize,
6. često se jedina vježba (drill) svodila na prevod nepovezanih rečenica sa ciljnog jezika na maternji jezik,
7. veoma malo pažnje se posvećivalo izgovoru.

Početkom sedamdesetih godina prošlog vijeka, dolazi se do saznanja da Gramatičko - prevodni metod u usvajanju stranog jezika ne može da zadovolji ciljeve savremene nastave, a prvenstveno i upotrebe stranog

² Marianne Celce-Murcia (1979:3)

jezika. Jedna od karakteristika ovog novog pristupa nastavi stranog jezika je jednaka upotreba i pristup kako funkcionalnom tako i strukturalnim aspektima stranog jezika, za razliku od gramatičko - prevodnog metoda gdje je akcenat bio na strukturalnom aspektu jezika koji se uči.

KOMUNIKATIVNI PRISTUP

Danas, kad je komunikativni pristup nastavi stranog jezika u punom zanačenju rječi nezaobilazan, temeljan u nastavi nekog jezika, znatan broj nastavnika i dalje zadržava gramatičko - prevodni model časa. Razloge za to treba tražiti u tome što je prilikom testiranja učenika veoma lako napraviti test iz gramatike ili prevoda nekog teksta. Čak i danas velik broj standardizovanih testova ne teži ka tome da naglasi komunikativni aspekt jezika, komunikativne sposobnosti učenika, tako da učenici veoma teško nalaze motivaciju u takvim slučajevima, da sami istražuju jezik van domena gramatike, prevoda ili izrade klasičnih pismenih zadataka. Testovi ih ne usmjeravaju (jer to ne čine ni nastavnici) ka određenim upotrebnim vrijednostima jezika.

Elementi komunikativnog pristupa

Pun naziv punog komunikativnog pristupa nastavi stranog jezika je „*Communicative-Adaptive approach*“, što nam daje ispravan uvid u dva vrlo važna elementa koji čine osnovu ovog pristupa.

Prvi, da je to nov način razumijevanja komunikacije koja je pod uticajem emocija, drugi, nam pokazuje da je primarna funkcija emotivnog procesa koji se odvija u našim mislima borba, odnosno nastojanje da se što prije prilagodimo novonastaloj situaciji i okolnostima. Razvio ju je R. Langs (1978) i on ističe da komunikativni pristup nastavi stranog jezika u centar svog interesovanja postavlja učenika jer učenik uvijek ima nešto da kaže ili prenese nekakvu poruku, a naglasak je na komunikaciji i stvarnoj životnoj situaciji. Nastavnik i dalje daje uputstva i zadatke razredu, ali učenici više vremena na času provode vježbajući govor. Ovakav pristup času stvara kod učenika viši nivo samopouzdanja kad se nađu u stvarnoj situaciji gdje treba da komunicira na stranom jeziku.³

Iako je gramatika i dalje važan element u savladavanju stranog jezika, naglasak je na komunikaciji. U komunikativnom pristupu učenici vježbaju situacije iz stvarnog života. Jedan od ciljeva se ogleda u osposobljavanju učenika da komunicira o svojim potrebama, bez bojazni ili prevelike brige o tome da li je „njegova“ gramatika perfektna. Također se pažnja poklanja socijalnom i situacionom kontekstu komunikacije.

³ „It is a new theory or paradigm of emotional life and psychoanalysis that is centered on human adaptations to emotionally-charged-events with full appreciation that such adaptations take place“.

William Littlewod ističe četiri široke oblasti unutar jedne vještine, koje grade komunikativnu sposobnost učenika, a moraju da se prepoznaju u nastavi stranog jezika⁴. To su:

- Učenik mora dostići što je moguće viši nivo znanja jezika. On mora usavršiti vještinu manipulisanja jezičkim sistemom do nivoa na kom će moći spontano i fleksibilno prenijeti željenu informaciju odnosno tekst.

- Učenik mora praviti odgovarajuću razliku između formi, koje je usavršio kao dio jezičke sposobnosti, i komunikativnih funkcija koje se dešavaju tokom komunikacije. Drugim riječima, elementi koji su savladani kao dio lingvističkog sistema, moraju takođe da budupotpuno razumljivi kao dio komunikativnog sistema.

- Učenik mora razviti vještine i strategije za upotrebu jezika u komunikaciji, što je moguće efikasnije i to u različitim situacijama. Mora da nauči koristiti povratne informacije (od sagovornika) kako bi pratio i kontrolisao svoju uspješnost, a isto tako da ispravi greške koje se javljaju prilikom komunikacije.

- Učenik mora biti svjestan socijalnog faktora unutar jezičkih formi. Za mnoge učenike ovo neće automatski povući sposobnost prilagođavanja jezika različitom socijalnom okruženju, nego će uticati na sposobnost upotrebe prihvatljive forme jezika prilagodljive većini situacija.

U većini slučajeva nastavnik stvara određene situacije i aktivnosti, ali je učenik taj koji je odgovoran za provođenje interakcije do kraja ili zaključka. Većini učenika će ta odgovornost biti strana na početku, što može dovesti do određenih poteškoća u procesu nastave, ali je nastavnik taj koji treba da obrati pažnju na ovaj faktor i bude spreman da postepeno smanjuje učenikovu nelagodu, odnosno zabrinutost. To nastavnik može da uradi na nekoliko načina i to:

- Nastavnik može na početku da ispita učeničke reakcije na ovakav pristup nastavi, prvo u malim količinama, pa ih postepeno povećavati kako raste nivo njihove samopouzdanosti.

- Na početku nastavnik mora da se uvjeri u to da učenici razumiju ono šta se od njih očekuje u okviru određene aktivnosti. Može da im uz pomoć nekoliko učenika iz razreda, demonstrira ono šta se od njih očekuje. Kao što ćemo kasnije i uočiti neke aktivnosti se mogu raditi u parovima, zatim u grupama a takođe i kao cijeli razred pod pažnjom nastavnika.

- Nastavnik može početi malo lakšim, manje zahtijevnim, odabranim aktivnostima vezano za jezičke ili kreativne sposobnosti. Nastavnik može da unapred pripremi učenike tako što će im dati određene jezičke forme potrebne za te aktivnosti.

⁴ William Littlewod (2001:6)

Podjela komunikativnih aktivnosti

William Littlewood (2001: 20-22) predlaže podjelu komunikativnih aktivnosti na dvije kategorije i to na jednu koju naziva funkcionalnom komunikativnom aktivnosti (functional communicative activities) i drugu koju naziva društvenom odnosno socijalnom interakcijom (social interaction activities)⁵.

Glavni cilj funkcionalne aktivnosti jeste da učenici treba da što efikasnije koristiti jezik koji znaju kako bi što jasnije primili određenu poruku odnosno informaciju. Uspjeh se u ovom slučaju mjeri prema tome da li učenici i u kojoj mjeri uspijevaju da savladaju zahtjeve koji se stavljaju pred njih. Tokom procesa usvajanja stranog jezika nastavnik učenicima postavlja određeni zadatak gdje oni moraju da prevaziđu informacionu prazninu ili riješe problem. Stimulans za komunikaciju kao i sam problem koji treba da se riješi su sadržani unutar same situacije odnosno problema pred koji učenike stavlja nastavnik. Obim funkcionalne komunikacije je ograničen prirodom situacije u razredu, a uglavnom podrazumijeva razmjenu i obradu informacija.

Drugu aktivnost definiše kao sposobnost učenika da prilikom komunikacije stranim jezikom u obzir uzme i socijalni faktor koji je sastavni dio procesa komunikacije. Učenik koji dobro vlada jezikom će odabrati „jezik“ koji je funkcionalno efikasan, a isto tako i socijalno pogodan za određenu situaciju u kojoj se odvija komunikacija. Na nižem nivou učenja jezika ta pogodnost odnosno prihvatljivost može da se ogleda u prihvatljivoj tačnosti u izgovoru i gramatici. Kasnije će postepeno da se očekuje odgovarajući nivo interpretacije jezika koji je prihvatljiv u određenoj socijalnoj/društvenoj situaciji.

Ovdje treba naglasiti da se jezik prilagođava situacijama koje su karakteristične za upotrebu jezika van učionice, gdje jezik nije samo funkcionalni instrument, nego i oblik socijalnog ponašanja.

ZAKLJUČAK

Učionicu često nazivamo umjetnim okruženjem za učenje i upotrebu jezika, ali ipak učionica je i sama po sebi socijalno okruženje u kome i učenici i nastavnici podržavaju određene socijalne kontakte. Komunikativni pristup nastavi stranog jezika u današnje doba, doba ogromnog tehnološkog napretka, samo po sebi se nameće kao prirodan i logičan način usvajanja stranog jezika. Interakcija odnosno komunikacija među učenicima otvara nesagledive mogućnosti u kreiranju nastavnog časa, a nastavniku pruža široku lepezu u okviru koje učenike vodi do krajnjeg cilja a to je komunikacija na stranom jeziku.

⁵ William Littlewood (2001: 20-22)

COMMUNICATIVE APPROACH TO FOREIGN LANGUAGE TEACHING VERSUS GRAMMATICAL TRANSLATION METHOD

Čedomir P. Knežević, Mr

Abstract: The aim of this paper is to show students of a foreign language, as well as future teachers, the contemporary approach to teaching foreign languages. As we show in this paper, the communicative approach allows seamless communication, active transmission and exchange of information. In the comparison of these two different approach to teaching a foreign language, using historical methods, we will show primarily the outcome or the result of each approach individually and its implications to the use of a foreign language to be taught.

Keywords: *communicative approach, communication, a student, a teacher*

LITERATURA

1. Anderson, A. and T. Lynch (1988). *Listening*. Oxford: Oxford University Press
2. Anderson, P. S. (1964). *Language Skills in Elementary Education*. New York: The Macmillan Co.
3. Anthony, E. (1963). 'English Language Teaching in the Post –Method Era' in: *Methodology in Language Teaching* ed. Richards C.J and A.W. Renadya 9-11, Cambridge: Cambridge University Press
4. Antolić B-A. (1999). *Čitanje u programu ranog učenja stranih jezika*, Strani jezik u osnovnoj školi, Zagreb. Naprijed
5. Asher, J. (1988). Total Phisical Response, *The Complete Teacher's Guidebook*; London: Sky Oak's Production
6. Bereiter, C. and M. Scardamalia (1993). *Surpassing ourselves: An inquiry into the nature and implications of expertise*. Chichago: Open Court Press
7. Besse, H. (1991). „*Methods et Partiques des manuels de langue*“. „Prevodilac“, I-II 26-28. *Classroom Research for Language Teachers*. New York: Cambridge University Press
8. Dimitrijević, Naum (1997). *Glossa III*, Beograd
9. Knežević Čedomir (2007). *Udžbenici engleskog jezika u srednjim školama na srpskom govornom području*. (Magistarski rad) Banja Luka.
10. Krashen D. Stephen (1991). *Bilingual education and second language acquisition theory*. A theoretical framewok II, University of Southern California
11. Langa Robert (1978). *Unconscious communication in everyday life Second Edition*. Aronson J. (1983)
12. Larsen-Freeman Daniel (2000). *Techniques and Principles in Language Teaching*. Oxford University Press
13. Leow, R.P. (1995). „*Modality and intake in second language acquisition*“, *Studies in SLA* 17: 79-90.
14. Lightbown, M. Patsy and Spada Nina (1997). *How Languages are Learned*. Oxford, Oxford University Press.
15. Murcia C. Marianne (2001). *Teaching English as a Secon or Foreign Language* (3rd Edition)University of California, Los Angeles